

Het Elzenbroekbos

De stukjes die de Arnhemse auteur Koos van Zomeren schreef over bomen, waar dit stuk over het elzenbroekbosje in onze wijk er één van is, verschenen in het NRC in de jaren 2006 en 2007. Wijkbewoners Martin en Marian Wissenburg komen Koos af en toe tegen tijdens zijn dagelijkse wandeling in de omgeving. Hij heeft toestemming gegeven dit in onze wijkkrant en op de website te publiceren. Waarvoor onze dank. In wijkkrant nr 4 van 2023 een deel van het verhaal, hieronder het volledige artikel.

Uit: 'Heel de natuur'. Amsterdam: De Arbeiderspers, 2022 (bundel met verhalen van Koos van Zomeren over de natuur)

Toen ik in Woerden woonde, ben ik uiteindelijk over koeien gaan schrijven. Nu ik weer in Arnhem woon, schrijf ik over bomen. Het is maar net waar je tegen aan loopt. Natuurlijk verwachtte ik bij het begin van deze serie niet dat ik alle onderwerpen in Arnhem en omstreken zou kunnen doen. Bij elzenbroekbos dacht ik aan Twente. Tot een botanisch geschoolde vriend me vroeg waarom eigenlijk. 'Alleen al omdat het zo'n mooi woord is' zei ik. Maar hij bedoelde: waarom eigenlijk naar Twente. 'Volgens mij,' zei hij, 'heb je een elzenbroekbosje naast de deur.'

Ik had me dat nooit gerealiseerd, maar het klopt: iedere zaterdagmorgen loop ik door een elzenbroekbosje naar de markt om kaas te halen. Het zou overdreven zijn om te zeggen dat het midden in de stad ligt. Wel duidelijk binnen de bebouwde kom. Daar loopt een beekje. Daar is een dalletje dat wordt geflankeerd door twee vooroorlogse wijken, de Paasberg aan de ene kant, de Geitenkamp (waar op zaterdag de markt is) aan de andere kant. Er liggen sportvelden, er staat een schoolgebouw. Dit verscholen bosje is een restant van het oorspronkelijke landschap.

Moeras met elzen. Dat elzen hier kúnnen, is te danken aan de geringe zuurstofbehoefte van hun wortelstelsel, en dat schijnt weer samen te hangen met de werkzaamheid van stikstof fixerende bacteriën. In ieder geval kunnen andere boomsoorten hier niet; deze elzen hebben geen enkele concurrentie te duchten.

Gelet op de uitgebreide meerstammigheid, is dit bosje ooit als hakhout gebruikt. Maar het wordt al lang met rust gelaten, en als ze met rust worden gelaten, kunnen ook elzen geweldig uitgroeien. Hier reiken ze zelfs even hoog als de eiken, die wat naar boven op de helling staan. Vijf eiken, keurig op een rijtje, wat het vermoeden wekt dat ze zijn opgeschoten uit een heg die bedoeld was om het vee uit het moeras te houden. Ja, in het boek van zo'n bosje is honderd jaar maar één bladzijde terug. Vóór die vooroorlogse woonwijken moeten hier enkele boerderijtjes hebben gelegen.

Aan de voet van deze eiken kun je water zien opwellen uit de bodem, wat op mij nog steeds een hypnotiserend effect heeft. De permanente aanvoer van zuurstofrijk, ijzerhoudend water: dat verklaart de veldjes van het zeldzame goudveil, dat in zachtst denkbare geel pleegt te bloeien. Afgelopen najaar heeft mijn botanisch geschoolde vriend me er bovendien op wijdaarzegge en stekelvaren gewezen. 'Zo'n klein bosje,' zei hij, 'en je kan er bijna op safari.' Het beslaat inderdaad minder dan een half voetbalveld-toch een volwaardig elzenbroekbos.

Het is er stil. Het is er donker. Het ruikt naar verrotting. Als je geen laarzen aan hebt zak je er zo maar tot aan je kuiten in de prut, en als je wél laarzen aan hebt ook, maar dan geeft het niet. Overall dood hout, meestal liggend, soms staand-en in dat staande hout de kleine spechtengaten die wijzen op de activiteit van kleine bonte spechten.

De els is een nuttige winterboom. Zijn propjes blijven lang hangen en oefenen een grote aantrekkingskracht uit op de zaadzoekende mezen (en sijsjes, maar sijsjes heb ik eerlijk gezegd in geen tijden gezien). En in februari, lang voor zich het blad ontplooit, beginnen

de nieuwe katjes alweer te stuiven. De stam heeft een diepe paarsbruine tint, die naarmate de winter vordert steeds rossiger en intenser wordt.

Moet ik nog uitleggen waarom ik dit bosje nooit als een elzenbroekbos heb beschouwd? Omdat het zo'n wetenschappelijke term is, omdat het een woord voor biotoop is.

In mijn jeugd lag wat verderop in dit dal, waar nu flats staan en een vijver ligt, precies zo'n moeras, alleen beduidend groter. We dachten dat het er levensgevaarlijk was. En daarom speelden we daar. Daar organiseerden we het verzet tegen de Duitsers, daar bivakkeerden wij als indianen. Daar kwamen we, tot wanhoop van onze moeders, tot over onze oren onder de modder te zitten.

We woonden op de Geitenkamp. De Geitenkamp was een arbeidersbuurt. We kenden de omgeving als onze broekzak. Van biotopen had geen mens ooit gehoord.

